

Een streep door schulden

Door Ruth Dijkstra en Marc Mulder

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Kenniscentrum
Psychologie en Economisch Gedrag

Waar wij voor staan:

Ervaringskennis en wetenschappelijke inzichten bij elkaar brengen om publieke professionals te inspireren voor nieuw, menswaardig en effectief beleid en uitvoering?

Even Voorstellen: Marc Mulder

Kenniscentrum
Psychologie en Economisch Gedrag

- Missie: de brug slaag tussen wetenschap, praktijk en beleid
- Thema's: burgerperspectief, ongelijkheid, transities
- Adviesprojecten, onderzoek en trainingen

Universiteit
Leiden

www.kcpeg.nl

Wat is een redelijke termijn waarbinnen schulden afgelost moeten zijn?

Er is geen duidelijke definitie:

- Hebben we het over allé schulden of alleen een bepaalde soort?
- Er wordt vooral ingezoomd op problematische schulden maar ook daarvan is geen definitie:
 - CBS criteria zijn vooral overheid en voldoen niet. – schuld bij toeslagen/duo/belasting etc..
Vrijwel alle cijfers zijn hierop gebaseerd!
 - Juridische definitie kijkt naar aflossingsduur...binnen 36 maanden ja of nee?
 - Toegang WSNP: Een persoon waarvan te verwachten is dat deze niet zal kunnen voortgaan met betalen of die al is gestopt met betalen

Internationale vergelijking België, Duitsland, Zweden, Groot Brittannië en Nederland

- Het gebruik van schuldsaneringstrajecten ligt in Nederland aanzienlijk lager dan in andere landen
- Nederland kent een aanzienlijk hogere schuldenlast t.o.v. het inkomen dan de andere landen (Hyp.)
- In Nederland hebben relatief weinig huishoudens schulden maar deze zijn relatief hoog (Ex. Hyp.)
- In Nederland hebben huishoudens met laag inkomen relatief vaak schulden

Onderzoeken binnen Nederland

- Maatschappelijke kosten zijn enorm
- Al jaren gewerkt aan onderzoek en beleid, advies is
 - > méér onderzoek
 - > betere schuldhulpverlening
 - > betere informatievoorziening
 - > Beter samenwerking

Mensen met geldzorgen:

- Willen betalen
- Zoeken naar een oplossing
- Zeggen makkelijk ja
- Zijn onwaarschijnlijk positief
- Willen geen hulp
- Doorbreken moeizaam patronen
- Zijn niet realistisch
- Steken de kop in het zand

Schuldeisers:

- Willen snel geld
- Verdienen aan achterstanden
- Gebruiken stress als drukmiddel
- Houden elkaar in een wurggreep
- Denken vanuit regels en niet de mens

Schulden geven stress

Mensen met geldzorgen:

- Willen betalen
- Zoeken naar een oplossing
- Zeggen makkelijk ja
- Zijn onwaarschijnlijk positief
- Willen geen hulp
- Doorbreken moeizaam patronen
- Zijn niet realistisch
- Steken de kop in het zand

Vermijding is een rationeel copingmechanisme

Fundamentele behoefte voor autonomie

Schuldeisers:

- Willen snel geld
- Verdienen aan achterstanden
- Gebruiken stress als drukmiddel
- Houden elkaar in een wurggreep
- Denken vanuit regels en niet de mens

Verlaagd doenvermogen

Financiële stress heeft een negatieve invloed op ...

... kwaliteit van leven, fysiek en mentaal welzijn, en relaties

... betrokkenheid, loyaliteit & productiviteit van werknemers

Geldgebrek

Geen grip

Financiële stress

The Psychological Inventory of Financial Scarcity (PIFS): A psychometric evaluation

Van Dijk, Van der Werf,
& Van Dillen (2022)

Financiële Stress

Emoties

Cognities

Gedrag

Financiële Stress

Emoties

Cognities

Gedrag

Eenzaamheid

Ik ervaar een leegte om me heen.
Vaak voel ik me in de steek gelaten.

Eigenwaarde

Ik heb niet veel om trots op te zijn.
Ik voel me zeker wel eens waardeloos

Eenzaamheid

Ik ervaar een leegte om me heen.
Vaak voel ik me in de steek gelaten.

$+.24^*$

Eigenwaarde

Ik heb niet veel om trots op te zijn.
Ik voel me zeker wel eens waardeloos

$-.30^*$

$N = 1.114$; Gecorrigeerd voor leeftijd, opleiding en inkomen

The role of financial stress in mental health changes during COVID-19

Simonse, Van Dijk, Van Dillen,
& Van Dijk (2022)

2018

Mentaal
Welzijn

2019

Mentaal
Welzijn

2020

Mentaal
Welzijn

2018

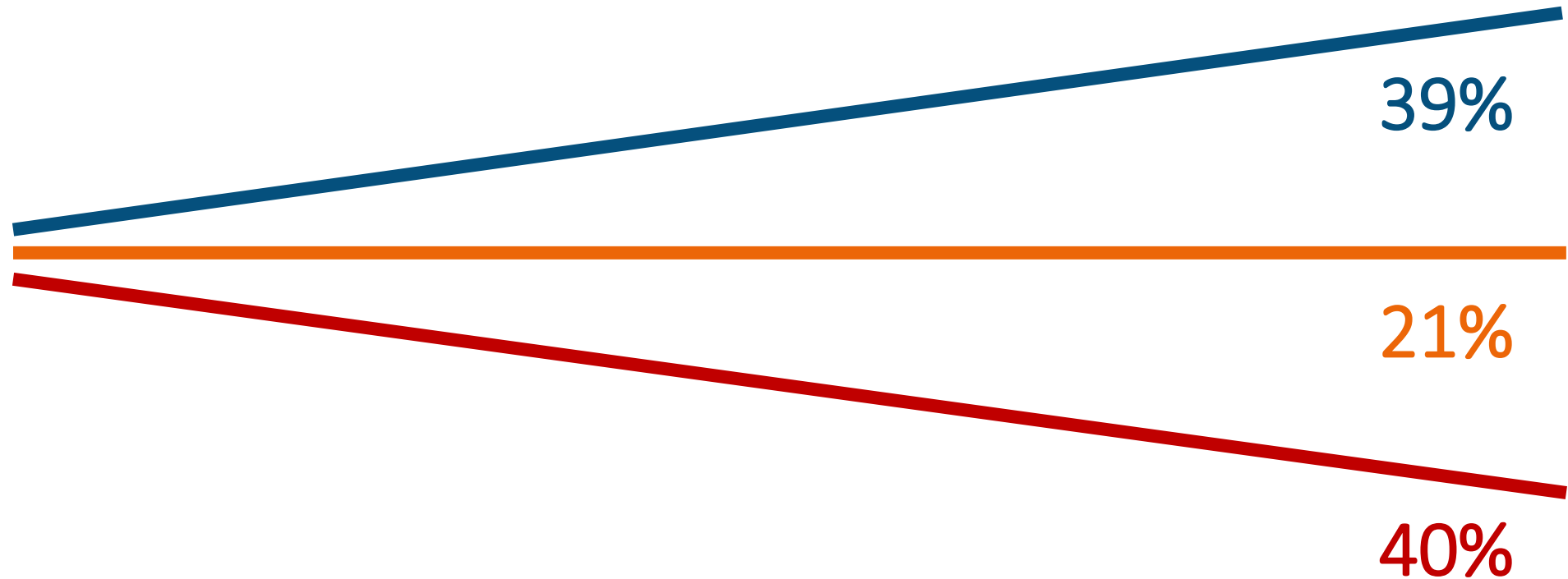
2019

2020

Mentaal
Welzijn

Mentaal
Welzijn

Mentaal
Welzijn

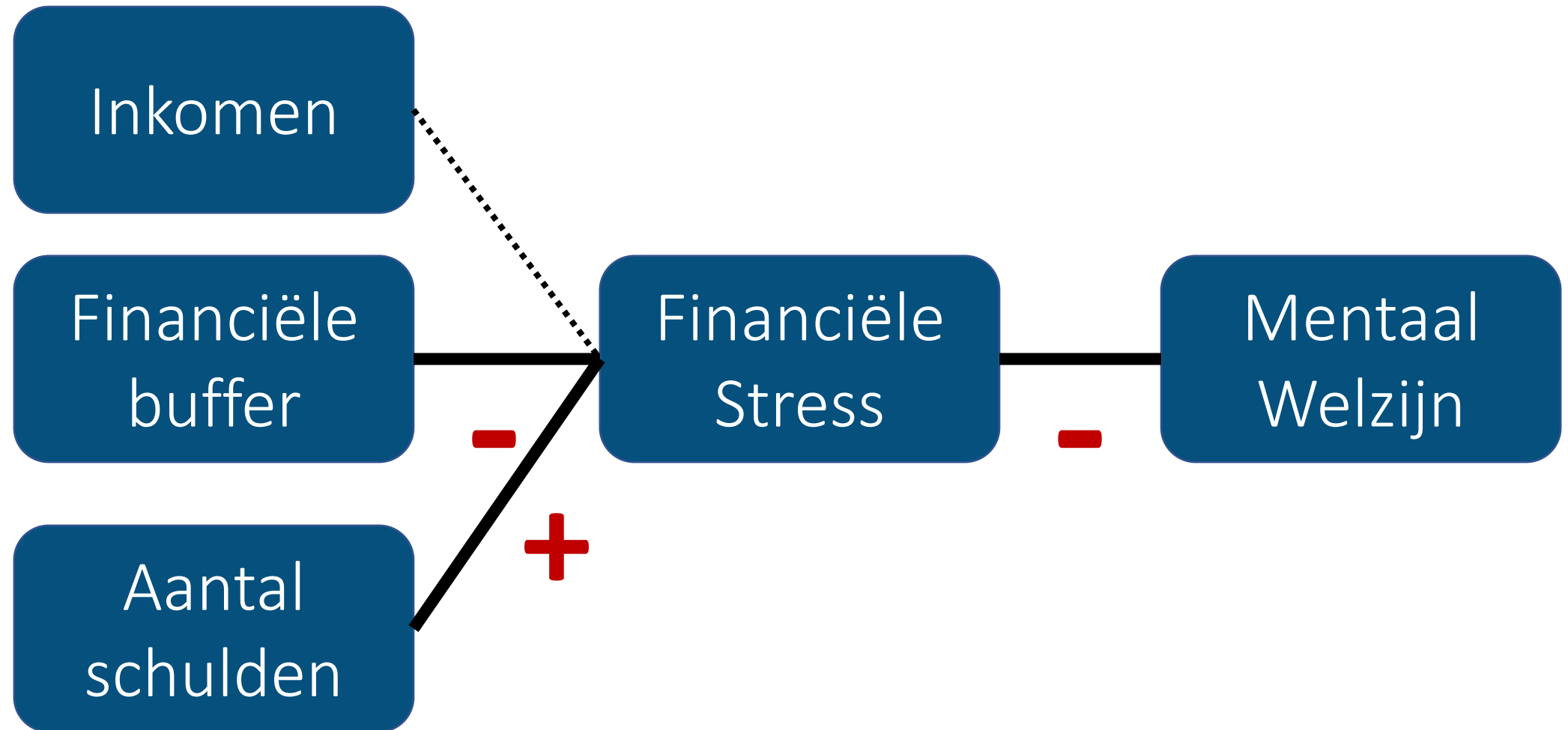

Financiële
Stress

-

Mentaal
Welzijn

Financiële Stress

Emoties

Cognities

Gedrag

Mentale belasting en “tunnelvisie”

Aandacht

Ik ben makkelijk afgeleid.
Mijn gedachten dwalen snel af.

Zelfcontrole en zelfmonitoring

Ik reageer vaak te snel.
Ik verlies vaak dingen.

Initiatief nemen en plannen

Ik zit vol nieuwe ideeën.
Ik ben goed georganiseerd.

Aandacht

Ik ben makkelijk afgeleid.

Mijn gedachten dwalen snel af.

-.30*

Zelfcontrole en zelfmonitoring

Ik reageer vaak te snel.

Ik verlies vaak dingen.

-.20*

Initiatief nemen en plannen

Ik zit vol nieuwe ideeën.

Ik ben goed georganiseerd.

-.27*

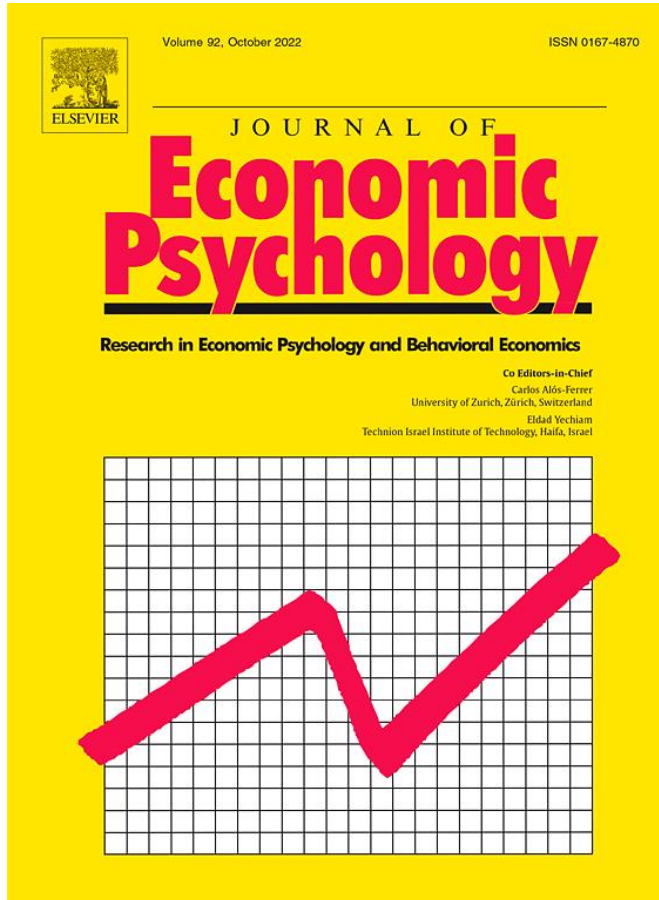

Financiële Stress

Emoties

Cognities

Gedrag

The prospective associations between financial scarcity and financial avoidance

Hilbert, Noordewier, & Van Dijk (2022)

Vermijden

Soms stel ik financiële beslissingen uit totdat het te laat is.

...

Soms wil ik liever **niet** weten hoe hoog mijn uitgaven volgende maand zullen zijn.

Geldstress

PIFS

Februari 2020

Augustus 2020

Maart 2021

Augustus 2021

Geldstress + Vermijden + Geldstress + Vermijden

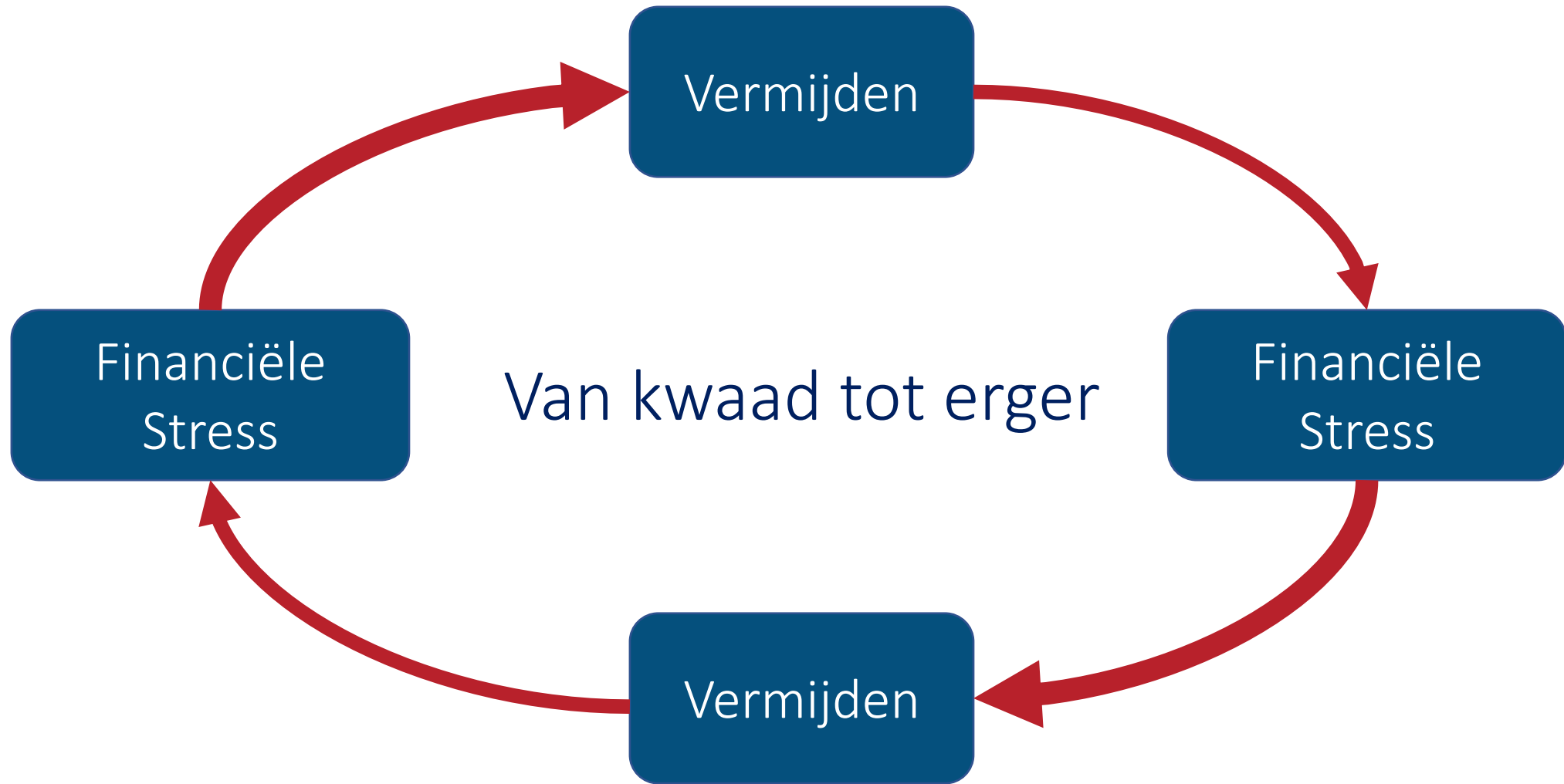
Vermijden + Geldstress + Vermijden + Geldstress

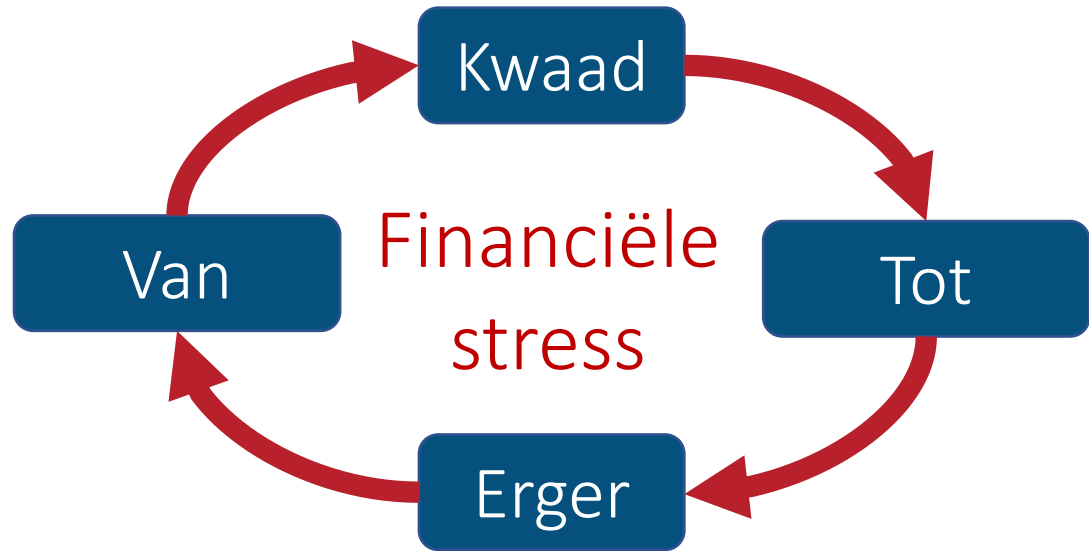
Februari 2020

Augustus 2020

Maart 2021

Augustus 2021

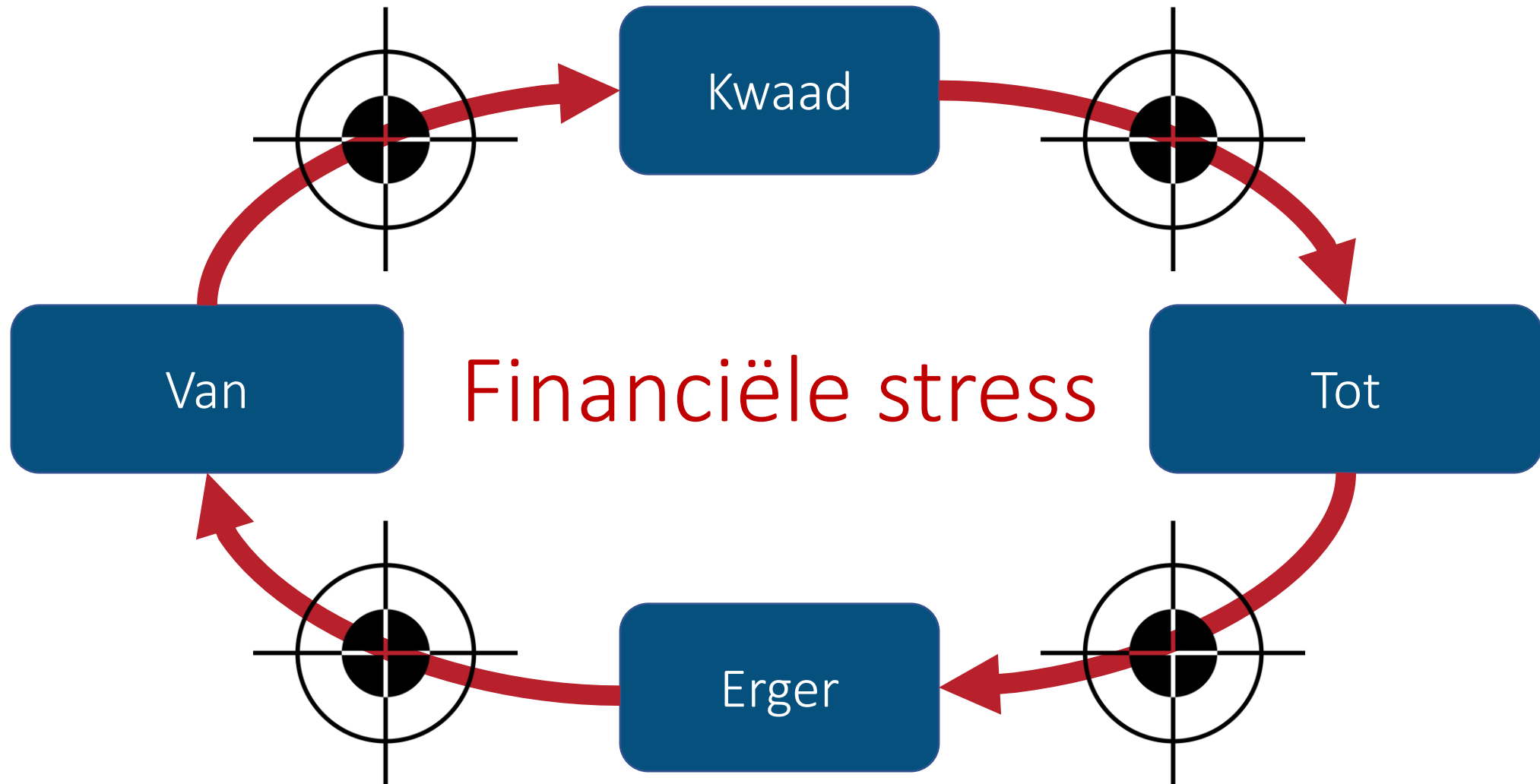

Emoties

Cognities

Gedrag

Schuldeisers eisen haast maar bieden geen oplossing

ZZP-er:

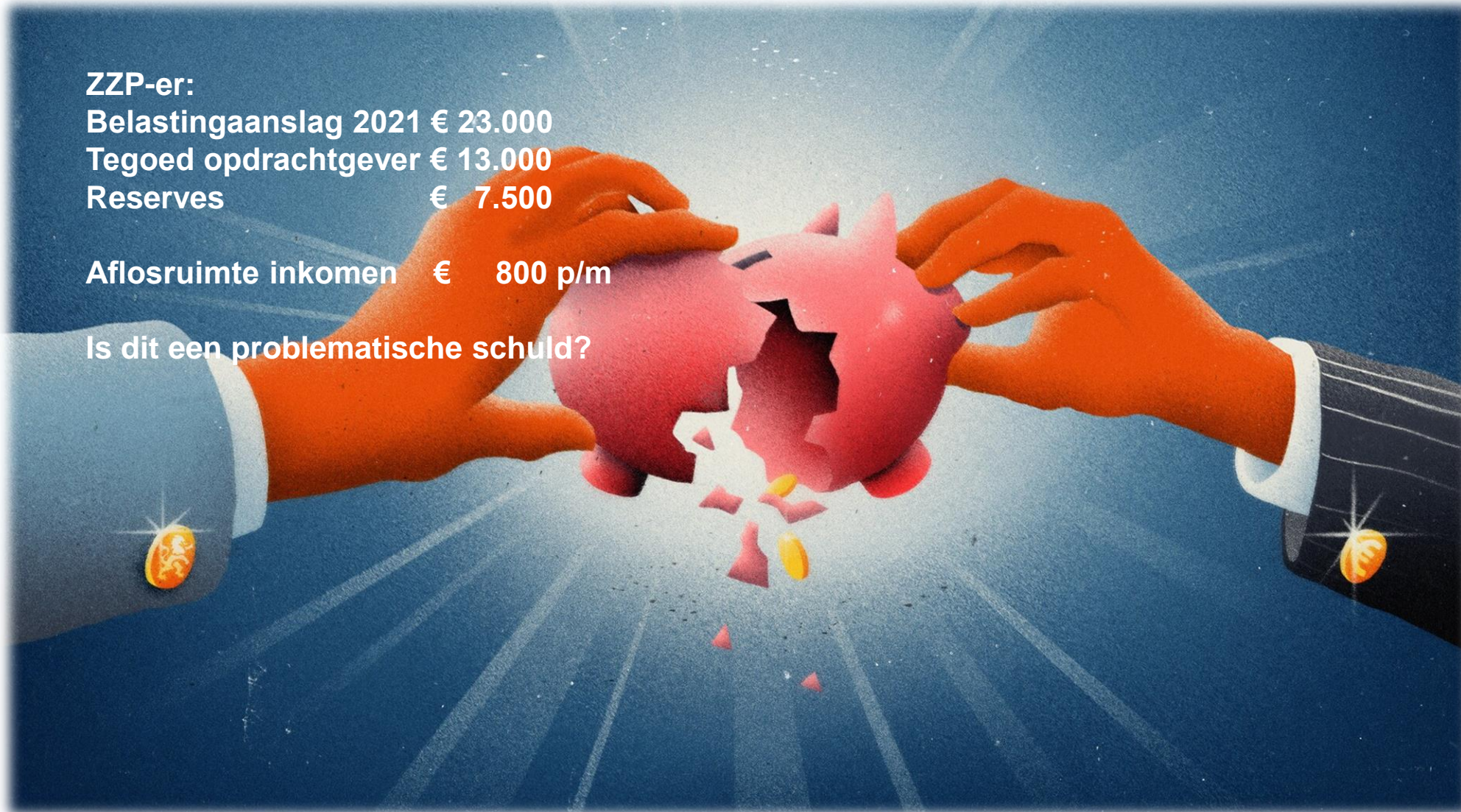
Belastingaanslag 2021 € 23.000

Tegoed opdrachtgever € 13.000

Reserves € 7.500

Aflosruimte inkomen € 800 p/m

Is dit een problematische schuld?

ZZP-er:

Belastingaanslag 2021 € 23.000

Tegoed opdrachtgever € 13.000

Reserves € 7.500

Aflosruimte inkomen € 800 p/m

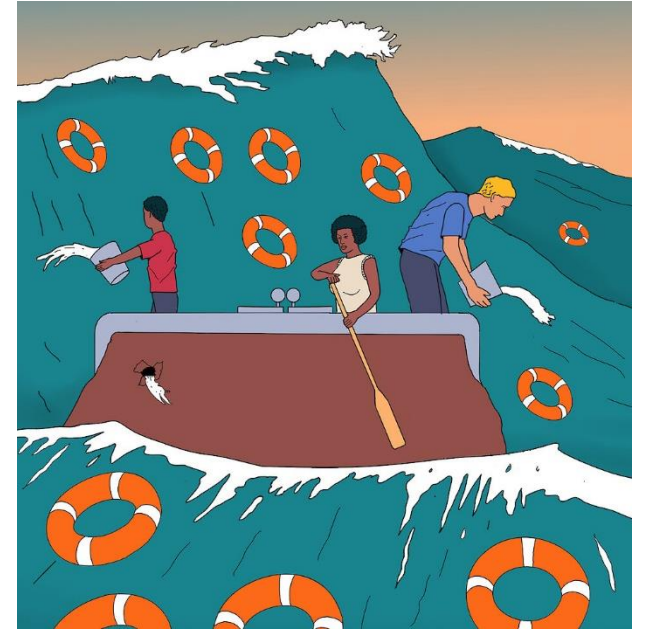
Is dit een problematische schuld?

Wat als de opdrachtgever niet meer aflost?

Uitgangspunten bij omgaan met geldzorgen vanuit de mens gezien:

- (problematische) Schuld is geen bruikbaar begrip
- Als er (beginnende) geldzorgen zijn start het probleem
- Zolang niet aan een betalingsverplichting wordt voldaan is er een probleem
- Druk zetten om snel te betalen werkt nadelig als iemand niet kan betalen
- Aan een betalingsverplichting is voldaan zolang er afspraken over zijn gemaakt
- De oplossing van de inwoner is leidend tenzij....
- Er is ruimte voor enige creativiteit zoals later beginnen of tijdelijk niet betalen
- Er is ruimte voor veranderende omstandigheden

Wat leren we over de aanpak van de problemen?

- Niet straffen maar leren
- Voorkomen van (nieuwe) geldzorgen centraal zetten
- Wees onderdeel van de oplossing, niet van het probleem
- Hulpverlening is een noodmaatregel, niet de standaard oplossing
- Oplossen is de eerste optie, Aflossen zolang het kan, kwijtschelden als het moet.
- De wet moet meer bescherming bieden
- Patronen doorbreken doe je zo jong mogelijk
- Let op je woorden: betalingsmoraal, recidive, domme keuzes etc..

Interventies

Bron(nen) van financiële
stress wegnemen

Negatieve effecten
ondervangen

Interventies

Bron(nen) van financiële
stress wegnemen

Negatieve effecten
ondervangen

-3 maanden

+3 maanden

-3 maanden

+3 maanden

Inhibition Control (IC)

Generalized Anxiety
Disorder (GAD)

Present Bias (PB)

Inhibition Control (IC)

Generalized Anxiety
Disorder (GAD)

Present Bias (PB)

-3 maanden

+3 maanden

17%

IC

4%*

78%

GAD

53%*

44%

PB

33%*

Hoogte
schulden

Aantal
schulden

IC

n.s.

GAD

n.s.

PB

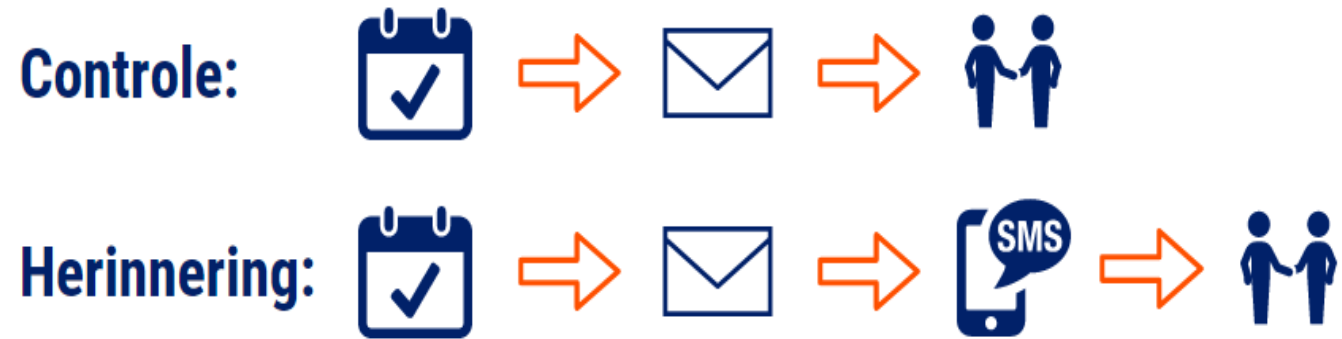
Interventies

Bron(nen) van financiële
stress wegnemen

Negatieve effecten
ondervangen

Mentale belasting

$N = 633$ (klanten van GKB Groningen)

12%

+ 4,5 uur

No shows: 50% ✓

Movisie

Voor een positieve verandering

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Ruth Dijkstra

r.gonschorrek@fsw.leidenuniv.nl

Welkom op LinkedIn

Marc Mulder

m.mulder@movisie.nl

Welkom op LinkedIn

